

Asia: VN/9394/2024

Lausuntopyyntö rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajaliitto (jäljempänä ”Asianajajaliitto”) kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttamisesta.

Yhtenä Asianajajaliiton sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Asianajajaliiton oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissaan Asianajajaliitto pyrkii painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyä lausuntona Asianajajaliitto esittää seuraavaa.

Lausunto lakiehdotuksesta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä annetun lain 1 luvun 2 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rahanpesulain 1 luvun 2 §:ää niin, että rahanpesulaissa määriteltäisiin nykyistä selkeämmin ilmoitusvelvollisuuden soveltuminen myös asianajotoimintaa harjoittaviin yhtiöihin. Lakimuutoksen tavoitteena on selventää rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 12 kohtaa, jonka nojalla asianajaja ja hänen apulaisensa on määritelty lain soveltamisalaan tietyin edellytyksin, vastaamaan neljännessä rahanpesudirektiivissä säädettyä muotoilua. Edellä mainitun rahanpesulain säännöksen sanamuoto viittaa asianajajiin vain henkilöinä, mutta tosiasiallisesti valvonnan kohteena ovat esityksessä esille tuoduista lukuisista käytännön syistä

olleet yksityisten elinkeinonharjoittajien lisäksi asianajotoimintaa harjoittavat tahot kollektiiveina. Luonnoksessa ehdotetaan, että rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 12 kohtaa muutetaan niin, että siihen lisätään viittaus asianajoyhtiöön, niin että mikäli asianajotoimintaa harjoitetaan yhtiömuodossa, ilmoitusvelvollisuus koskee nimenomaan asianajoyhtiötä.

Asianajajaliitto pitää lakiehdotusta onnistuneena ja ehdottoman tärkeänä.

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan nykyinen rahanpesulaki on tulkinnanvarainen sen suhteen, mikä taho asianajajien ja asianajoyhtiöiden osalta on lain velvoitteiden kohteena oleva ilmoitusvelvollinen. Rahanpesulain nykyinen sanamuoto (asianajaja tai hänen apulaisensa) viittaa siihen, että asianajajat ovat ilmoitusvelvollisia henkilökohtaisesti ja näin lakia onkin vakiintuneesti tulkittu, mutta käytännön syistä Asianajajaliitto on joutunut kuitenkin kohdistamaan valvontaa asianajoyhtiöihin.

Asiassa voi myös kriittisesti arvioida, vastaako rahanpesulain kansallinen implementointi EU:n nykyistä rahanpesudirektiiviä, jossa lain soveltamisalasaännös on asianajajien osalta kirjattu sen taustalla olevasta direktiivistä poiketen. Rahanpesulaissa lain soveltaminen asianajajiin on kirjattu eri tavalla kuin muiden oikeudellisten palvelujen tarjoajien osalta toisin kuin direktiivissä, jossa on kirjattu samalla tavalla. Asiassa on perusteita katsoa, että minimiharmonisointidirektiivin vähimmäisvaatimukset on alitettu Suomessa, kun asianajajien on katsottu olevan ilmoitusvelvollisia ainoastaan henkilökohtaisesti, kun direktiivissä ilmoitusvelvollisiksi on säädetty oikeushenkilöt tai luonnolliset henkilöt.

Toisaalta nykyisen rahanpesulain 1 luvun 4 §:n määritelmien mukaan laissa tarkoitetaan ilmoitusvelvollisella kuitenkin 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja yhteisöjä ja elinkeinonharjoittajia (5 alakohta). Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että asianajajia koskeva 12-alakohta ei mainitse lainkaan asianajoyhteisöjä vaan puhuu vain yksilöistä.

Rahanpesulain velvoitteet kohdistuvat nimenomaan ilmoitusvelvollisiin. Ilmoitusvelvollisten osalta on olennaista, että olisi selvää, onko ilmoitusvelvollinen asianajaja henkilökohtaisesti vai asianajotoimisto yhteisönä. Nykyistä rahanpesulakia sen sanamuodon mukaan tulkittaessa on päädytty siihen, että asianajajat ovat ilmoitusvelvollisia henkilökohtaisesti. Tämä ei kuitenkaan vastaa lain 4 §:n määritelmää ilmoitusvelvollisesta, sillä yllä olevan mukaisesti ilmoitusvelvollisia ovat yhteisöt ja elinkeinonharjoittajat, eivät henkilöt. Muiden oikeudellisia palveluita tarjoavien osalta ilmoitusvelvollisiksi katsotaan yhteisöt, esimerkiksi lakiasiantoimistot, ei niissä työskentelevät yksittäiset juristit. On erikoista ja käytännössä hankalaa, että asianajajien osalta on päädytty toisenlaiseen ratkaisuun, joka Asianajajaliiton käsityksen mukaan poikkeaa myös esimerkiksi muissa Pohjoismaissa direktiivin implementoinnissa tehdyistä ratkaisuista.

Tällä hetkellä rahanpesulain sanamuodon ja hallinto-oikeuden linjauksen mukaan osakeyhtiömuotoiset asianajotoimistot eivät ole rahanpesulaissa tarkoitettuja ilmoitusvelvollisia eikä niihin voida soveltaa rahanpesulain velvoitteita tai kohdistaa rahanpesulain 8 luvussa tarkoitettuja sanktioita.

Tämän vuoksi on epäselvää, voidaanko yhtiömuotoisessa asianajotoimistossa laatia toimistokohtainen rahanpesulain 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettu rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskiarvio sekä toimintaperiaatteet ja menettelytavat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Mikäli asianajotoimistossa kuitenkin laaditaan toimiston yhteinen riskiarvio, on epäselvää, mikä sen merkitys olisi arvioitaessa velvoitteiden täyttämistä yksittäisen asianajajan osalta. Se, että jokainen asianajotoimistossa työskentelevä asianajaja olisi henkilökohtaisesti ilmoitusvelvollinen ja siten asianajoyhtiössä jokainen yksittäinen asianajaja olisi velvollinen laatimaan oman riskiarvion rahanpesun riskeistä, on Asianajajaliiton näkemyksen mukaan käytännössä täysin kestävä tulkinta. Suurimmissa suomalaisissa asianajotoimistoissa työskentelee useista kymmenistä lähes sataan asianajajaa. Toisaalta Suomessa on satoja asianajotoimistoja, joissa useampi kuin yksi asianajaja harjoittaa asianajotoimintaa yhtiömuodossa. Asianajotoimintaa harjoitetaan yhtiömuodossa osakkeita omistavien asianajajaosakkaiden ja heidän valitsemansa toimitusjohtajan johdossa tai henkilöyhtiöiden tapauksessa yhtiömiesten johdossa. Yksittäisen asianajajan toiminta asianajoyhtiöissä ei ole yrittäjämuotoista, vaan ei-omistajana oleva asianajaja on yhtiössä ainoastaan työntekijäasemassa. Tällaisen asianajajan vaikutusmahdollisuudet asianajoyhtiön liiketoiminnan harjoittamiseen ja esimerkiksi riskien hallintaan taikka toimeksiantojen vastaanottamiseen ovat hyvin pienet. Myös vaikutusmahdollisuus toimiston yhteiseen riskiarvioon on tällaisessa tapauksessa hyvin pieni. Asianajajaliitto katsoo, että ei ole käytännössä mahdollista, että asianajotoimistossa jokainen asianajaja laatisi vain omaa toimintaansa koskevan riskiarvion.

Asianajajaliitto ei voi myöskään valvoa suuria asianajotoimistoja siten, että se kävisi läpi jokaisen yksittäisen asianajajan oman riskiarvion ja valvoisi jokaisen omaa toimintaa, kun asianajotoimintaa harjoitetaan yhtiössä. Tämän ei voida katsoa olevan myöskään lainsäätäjän tarkoitus.

Asianajajaliitto tuo esiin, että on lisäksi epäselvää, onko asianajotoimistolla velvollisuus järjestää rahanpesulain 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettu valvonta lain velvoitteiden noudattamiseksi ja kenen vastuulla riskiarvion, toimintaperiaatteiden ja menettelyjen laatiminen ja valvonnan järjestäminen yhtiömuotoisessa asianajotoimistossa olisi. Edelleen rahanpesulain 2 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan, jos ilmoitusvelvollinen on oikeushenkilö, hallituksen, vastuunalaisen yhtiömiehen tai muun vastaavassa asemassa olevan ylimpään johtoon kuuluvan henkilön on hyväksyttävä 2 momentissa tarkoitettut toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta sekä seurattava ja kehitettävä niihin liittyviä toimenpiteitä. Jos katsotaan, että yhtiömuotoinen asianajotoimisto ei ole rahanpesulaissa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen, asianajotoimiston hallituksen ei rahanpesulain säännösten mukaan ole mahdollista hyväksyä edellä mainittuja toimintaperiaatteita, menettelytapoja eikä järjestää laissa tarkoitettua valvontaa taikka seurata ja kehittää niihin liittyviä toimenpiteitä, vaan jokaisen asianajajan tulisi omalta osaltaan huolehtia niiden laatimisesta, kehittämisestä ja valvonnasta. Asianajajaliitto katsoo, että tämän ei myöskään voida ajatella olleen lainsäätäjän tarkoitus asianajajien osalta.

Yhteenvetona

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan rahanpesulakia uudistettaessa ilmoitusvelvollinen taho tulee määrittää selkeästi siten, että rahanpesulakia sovelletaan sekä yhteisöihin että elinkeinonharjoittajiin myös asianajajien kohdalla. Tämä tarkoittaa sitä, että ilmoitusvelvollisena on yksittäinen asianajaja silloin, kun hän toimii yksityisenä elinkeinonharjoittajana ja asianajoyhtiö silloin, kun useampi asianajaja muodostaa asianajotoimintaa harjoittavan yhteisön yhtiömuodosta riippumatta.

Asianajajaliiton näkemyksen mukaan ehdotettu lakimuutos täyttää edellä kuvatun muutostarpeen hyvin ja uusi sanamuoto on onnistunut. Muutos tulee, mikäli se hyväksytään, selkeyttämään oikeustilaa huomattavasti ja lisäksi mahdollistamaan sen, että Asianajajaliitto asianajajia valvovana tahona pystyy kohdistamaan valvontatoimintaansa rahanpesulain 1 luvun 4 §:n määritelmän mukaisesti nimenomaan asianajoyhtiöihin. Asianajajaliitto katsoo, että lakimuutos olisi saatettava voimaan mahdollisimman pian.

Enne Heidi
Suomen Asianajajaliitto